

NYE JOURNAL for DØVE

Utgiver: Norsk Døvehistorisk Selskap (NDHS)

Utkommer fire ganger i året, og sendes i posten til NDHS-medlemmene.

Redaktør: Thorbjørn Johan Sander. Adr.: Sandbrekkeveien 17, 5231 Paradis. e-post: tj-sand@online.no

Nr. 1 - Årgang 32

Mars 2022

Døv i krig og katastrofe

Det er et par år siden Teater Manu hadde en sterk forestilling om døves (og jødernes) situasjon i Hitler-Tyskland. For døve var det største problemet at de skulle steriliseres. De som prøvde å unngå det, ble hardt straffet. Hitlers ønske var et samfunn uten funksjonshemmede, "det perfekte samfunn".

Denne vinteren har døveteateret i Trondheim satt fokus på døves situasjon i Norge under 2. verdenskrig med forestillingen "Vi som ikke hørte flyalarmen", i hovedsak bygget på boken med samme navn, som utkom i 2006, skrevet av Thorbjørn Johan Sander.

Etter første verdenskrig var alle enige om én ting: *Aldri mer krig!* - Etter andre verdenskrig var også alle enige: *Aldri mer krig!* Men det er også i dag krig flere steder i verden, og flere land som truer hverandre med krig.

Hvordan opplever de døve det i disse landene? Sikkert verre enn de hørende, for alle effektive varslings-systemer bygger på hørsel. Du må ikke tro at du er trygg med din mobil.

Døveorganisasjonen var etter siste krig oppmerksom på at vi måtte få et effektivt varslingsystem for døve i tilfelle krig eller katastrofe.

I 1994 representerte jeg NDF på et symposium i Trondheim, hvor nød-meldingstjeneste for alle grupper funksjonshemmede ble drøftet, og hvor det ble slått fast: *Døve er den eneste gruppen som ikke kan nås med lyd-varslinger.* Jeg sendte rapport til NDF med oppfordring om å prioritere denne alvorlige saken. Men er Norges døve trygge på å bli effektivt varslet i tilfelle krig eller katastrofe i dag? Hvem har ansvaret? *th.j.s.*

Det var en gang

på Bjørkåsen videregående skole for hørselshemmede

Det er litt merkelig å tenke på hvor kort liv Bjørkåsen skole fikk. Skolen var lenge planlagt. Byggestart 1. juni 1971. Skolen var stor. Byggetiden var over to år. Innvielse 12. oktober 1973. Felles skole for jenter og gutter fra hele landet. Odd Naustvoll var rektor. Men nå er skolen nedlagt for lenge siden. Dette fine bildet er fra en skoletime på Bjørkåsen, og vi kan vel gjette på at det er fra undervisningen i samfunnsfag. Godt visuelt undervisnings-opplegg.

Litt historie om FØRSTE VERDENSKRIG 1914-1918

Vi har hatt mye oppmerksomhet omkring døves opplevelser under 2. verdenskrig 1940-45, med bok, foredrag og teaterforestillinger, først Teater Manu og nå Teater Eureka. Men hva vet vi om 1. verdenskrig, 1914-1918? Lite! Norge var nøytralt i de årene. Vi klarte å holde oss utenfor krigen. Men likevel merket vi i Norge at det var krig. Det var f.eks. rasjonering i Norge, så det var bl.a. vanskelig for døveforeningene å holde fester...

Norske Døves Landsforbund

ble stiftet på slutten av krigen, bare et halvt år før krigen endte med at Tyskland kapitulerte. Døveorganisasjonen hadde ikke noe blad, så vi kan ikke lete i "Tegn og Tale" etter noe om døves situasjon eller opplevelser under krigen. "Tegn og Tale", organ for Norske Døves Landsforbund, kom ut med første nummer nesten to år etter at krigen var slutt.

Det var rasjonering i Norge, men vi vet ikke hvordan det var med mat og drikke på møtet hvor døveforbundet ble stiftet, og på festen etterpå. Måtte de levere rasjoneringskort?

De Døves Blad

Men "vi" hadde et blad, "De Døves Blad" (nå heter det bare "Døves Blad"), altså menighetsbladet, og der står det en del opplysninger om krigen, også bilder fra krigen nede i Europa. Det står også noen små notiser om problemer i døveforeningene, og litt om døve i andre land. Noe kjenner vi igjen fra forholdene her i Norge under 2. verdenskrig.

Norge var altså nøytralt og holdt seg utenfor krigen. Men ca. 15.000 norske menn og kvinner meldte seg som frivillige i krigen nede i Europa, de fleste av disse var leger, sykepleiere og sjøfolk, men også norske soldater meldte seg til innsats i krigen.

Rasjonering, lite mat

Selv om Norge var nøytralt og vi levde i fred her i landet, så merket vi krigen, spesielt fordi det etter hvert ble problemer med mat og andre varer som Norge importerte fra andre

land. Problemet var på mange måter som under okkupasjonen 1940-45, for Norge produserer ikke nok av matvarer og annet. Så ble det altså rasjonering.

Dette ble verre etter hvert, så det var verst det siste året, 1918. Vi leser f.eks. i De Døves Blad:

"**Døveskolene** har en vanskelig tid nå på grunn av mat-spørsmålet. Barn er glad i smørbrød, og det kan de nå få lite av. Isteden får de poteter, poteter og sild og poteter og fisk. Og så får de mat fire ganger om dagen, mot før fem. Senere må de nok nøye seg med tre måltider. Ja, det kan nok bli slik at vi alle må være inderlig glade hvis vi kan få spise tre ganger om dagen."

Juletefest for barn i Oslo

Fra Døves menighets juletefest for barn i Oslo nevnes at det ble servert kaffe istedenfor sjokolade, fordi det var umulig å få tak i melk. Og på grunn av de vanskelige tider ble det ingen utdeling av gaver til barna. Så trist!

Arbeidsløshet i Tyskland

I Berlin gikk arbeidsløsheten blant døve opp til rundt 1.000 personer som følge av krigen. Nesten alt arbeid som døve hadde hatt, stoppet opp, så mange fikk store problemer.

Hvem kunne hjelpe de døve? Jo, lærerne ved de to døveskolene i byen opprettet et utvalg som skulle hjelpe de døve som var i nød. Lærerne selv ga 1200 mark til hjelpearbeidet. (En tysk mark var på den tiden verdt ca. 85 øre.)

Krigen også positiv for døve!

I motsetning til meldingen foran om stor arbeidsløshet blant døve i Berlin, kan vi lese en annen notis:

Det fortelles at en og annen døv er med i krigen, men det er ikke sikkert at det er sant. (Noen døve amerikanere gikk i alle fall i uniform, ifølge William Mager: "The untold stories of deaf people in World War 1". - "Men det er mange døve som gjør en krigsinnsats på sitt hjemsted. De er ansatt i febrikker som lager kuler og krutt, og i andre fabrikker hvor det lages fly og biler.")

"På disse stedene lærer de hørende å forstå at de døve er dyktige arbeidere, som kan jobbe like så godt som de hørende. Vi håper at folk husker dette også når krigen en gang er slutt."

Men i Norge ble det ikke produsert krigsmateriell. Mange døve ble arbeidsløse i de årene.

Tyske døve skutt!

Flere døve ble "ved misforståelser" skutt forskjellige steder i Tyskland, fordi de ikke hørte varselrop fra vaktsovdater. Det ble nevnt noen som ble skutt når de skulle gå over jernbanelinjer eller broer etter at det var blitt mørkt. På slike steder sto det soldater på vakt. De ropte og spurte hvem de var når det kom noen som ville gå over. Når de ikke stanset og ikke svarte, så trodde soldatene at de

Rasjoneringkort (brødkort) og papirpenger brukt under første verdenskrig.

var spioner, og så skjøt de og drepte dem.

Døvebladene i Tyskland oppfordret døve til å være oppmerksomme på dette problemet. Hvis de kom på slike steder, måtte de melde fra til vaktssoldatene og gjøre oppmerksom på at de var døve, så de kunne unngå å bli skutt.

Mot krigen - arrestert!

Redaktøren av et døveblad som ble utgitt i Wien, Østerrike, ble arrestert og dømt til fengsel i 14 dager. Grunnen var at han hadde skrevet en artikkel **imot** krigen, og det var ulovlig!

Kongressen utsatt

Det skulle vært arrangert Nordisk døvekongress i Finland i 1917, men verdenskrigen gjorde det umulig. Det finske døveforbundet ba Norge om å overta arrangementet, og Norge overtok, men det tok lang tid før kongressen ble gjennomført, i Trondheim.

I Oslo skulle det vært holdt et internasjonalt idrettsstevne for døve sommeren 1914, men dette måtte avlyses da verdenskrigen brøt ut denne sommeren i månedsskiftet juli/ august.

Krigen kom overraskende

Det ser ut som verdenskrigen kom litt overraskende og førte til forvirring. Døveskolen i Oslo forlenget sommerferien med en måned. Det var på den tiden planer om å bygge ny skole, men dette ble utsatt, for det ble økonomiske nedgangstider og voldsomme prisstigninger. Dyrtid.

Også døveskolen i Trondheim fikk ekstra lang sommerferie, til 15. september, "på grunn av krigen og de ekstraordinære forhold".

Det kom en litt merkelig ny bestemmelse fra departementet, om at de ansatte skulle spise det samme som elevene!

Dette med *dyrtid* merker vi også i et "hertesukk" i forbindelse med et referat fra døveforeningen i Bergen høsten 1914: "Det er ikke lett å holde fest i denne krigens tid, det koster penger, og penger er det ikke mye av nå."

Noe annet som ble typisk disse årene var problemer med fyringen og med gassforsyningen. Det ble f.eks. gymnastikk bare i sommerhalvåret,

Sterkt bilde fra De Døves Blad. En fransk soldat skyter mot fienden, med en død kamerat i armene.

Mange slike bilder fra krigen ble trykt i De Døves Blad.

(Det ble ikke trykt noen bilder fra krigen i "Tegn og Tale" under 2. verdenskrig.)

og elevene på døveskolene kunne ikke få bade (dusje) så ofte som vanlig.

Mat-rasjoneringen

Det er lite vi kan finne om hvordan rasjoneringen påvirket døveforeningenes virksomhet. Men vi har et eksempel fra Bergen Døveforenings julefest etter nyttår 1918: Deltakerne måtte levere to brødmerker hver fra sine rasjoneringskort, og 200 gram kaffe og litt sukker. Så kunne de få fire smørbrød.

Døveforeningen i Trondheim gjorde en helt spesiell innsats for å hjelpe de døve som hadde det verst. Døveforeningen dyrket poteter! Etter avtale med kommunen og Staten fikk døveforeningen gratis disponere 5 mål av Gløshaugen døveskoles tomt til dyrking av poteter til medlemmene. Kommunen ordnet gratis pløying, harving og gjødsling, og foreningen fikk låne nok settepoteter. Resultatet av dette ble at 20 medlemmer av døveforeningen fikk dekket sitt behov for poteter!

Dette ble så vellykket at potet-åkeren neste år ble utvidet til 8 mål. Avlingen det året ble på 200 tønner poteter, som ble fordelt på 32 medlemmer av døveforeningen. Dette gjentok seg også i 1919, selv om krigen da var slutt.

Spanskesyken, en pandemi

Det siste krigsåret, 1918, kom spanskesyken til Norge, en kraftig influensa/lungebetennelse som tok livet av mellom 13.000-15.000 nordmenn. På verdensbasis døde mellom 50-100 millioner mennesker av denne sykdommen, mens verdenskrigen kostet "bare" 10 millioner døde og 20 millioner sårede. (Hvor mange døve?)

Det er også nevnt at veldig mange soldater ble døve eller tunghørte under krigen. De hadde ikke hørselsvern på den tiden.

Verdenskrigen sluttet 11. november 1918. (11.11.1918 kl. 11.)

Hva med døve i Ukraina?-

Dette bladet blir skrevet mens krigen går for fullt i Ukraina. Vi leser om flyalarm, bombing, rakettangrep, folk som stadig må løpe ned i kjellere, lange strømmer av flyktninger og at alle menn mellom 18 og 60 år oppfordres til å hente våpen og hjelpe med å forsvare landet.

Hvor er de døve?

De døve har det sikkert veldig vanskelig, verre enn de hørende, slik som døve i Norge opplevde det da tyskerne okkuperte Norge i 1940, og så i fem lange år med frykt.

Hvor mange døve er det blant de som flykter til Polen, Romania og de andre nabolandene?

Skal vi få døve flyktninger fra Ukraina til Norge?

I dag har jeg lært noe nytt på skolen, at læreren vår kan lese på munnen. Så fikk jeg juling! (Silent News)

"Snart ingen døve i Danmark..."

I 1963 hadde vi en meget merkelig historie, som ble tatt opp i Nordisk Tidsskrift for Døveundervisningen. Det var noe i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet i Stortinget. Da døveskolenes budsjett sto for tur, uttalte saksordføreren, stortingsmann Ommedal:

"Ein overlækjar i Århus har uttala at han reknar med at om kort tid skal Danmark ikkje ha døve."

Dette skapte nok forvirring, også i døveskole-miljøet vårt, og det førte til at styrer Ludvig Langåker stilte dette spørsmålet til redaktøren for bladet:

"Har overlegen noe ansvar for en slik uttalelse?"

Han fikk svar fra sin kollega i Danmark, Asger Holm:

"Da denne overlegen ikke har vært nevnt ved navn i det norske Storting, og man derfor er blitt overlatt til å gjette, har jeg på lykke og fromme henvendt meg til overlege dr. med. Ole Bentzen ved Statens Hørecentral i Århus, hvorfra jeg har mottatt følgende svar:"

"I anledning av Deres forespørsel skal jeg få opplyse at jeg i diskusjon med kolleger og pedagoger om antallet av døve barn har opplyst at vi i de siste 3-4 årene har konstatert at antallet døve barn har gått ned, på samme måte som man fra England har fått opplyst at antallet døve barn er blitt halvert i samme tidsrom."

Etter denne opplysningen skriver Asger Holm at han på grunnlag av dette svaret må trekke den konklusjonen at overlege Ole Bentzen i Århus ikke kan være ansvarlig for det som ble sagt i det norske stortinget om at det om kort tid ikke vil være døve i Danmark.

Ja, det er døve i Danmark også nå!

 CORRECT NAME AND ADDRESS IF INACCURATE

DOVES TIDSSKRIFT, 1918-
Norges Diveforbunt
Postboks 97
5001 Bergen
NORWAY

Korrekt navn: Diveforbunt?

Fra "Tegn og Tale" våren 1922 for hundre år siden

Døv skomaker drept med øks!

En sinnssyk gutt i Kolvareid har drept en døv skomaker med et øksehugg i hodet. Skomakeren satt på et lofts-rom og arbeidet. Ved 3-tiden om ettermiddagen hadde den sinnssyke gutten gått inn i et rom ved siden av for å hvile seg. Han ble så irritert over støyen fra skomakeren at han fant en øks og drepte ham. - Den sinnssyke tilsto drapet og ble senere anbrakt på kriminalasylet. Den døve skomakeren var fra Namdalen og ble 45 år gammel.

Mange på døveskolene!

Elev-tallet på døveskolene: Trondheim 113, Oslo 90, Hamar 70.

Det er planen at elevene på Hamar-skolen skal overføres til Holmestrand ved neste skoleårs begynnelser.

De døve i Berlin

har holdt et stort møte, hvor det enstemmig ble vedtatt å kreve at tegnspråket skal brukes som hjelpemiddel ved undervisningen i døveskolene.

Antall døve (døvstumme) i Norge

En full oversikt over alle døve i Norge per 1. desember 1920:

1.217 døve bodde på landet

760 døve bodde i byene

Tilsammen 1.971 døve i Norge

I tillegg var det

212 døve med tilleggs-handikap, av disse flest døvstum+åndssvak (100 personer) og døvstum+blind (27 personer).

Farlig mann - brukte tegnspråk

En døvstum mann skulle besøke noen kjente på Elgesæter i Trondheim. Mannen var beruset, og folk fikk inntrykk av at han ville oppføre seg voldsomt. De varslet politiet, men før politiet kom, hadde de lagt ham på gulvet og bundet hans hender og føtter, så det ble lett for politiet. Men det viste seg at han ikke var så beruset. Det var hans forsøk på å forklare seg med tegnspråk som hadde skremt folk.

Juridisk konsulent for døve

Forbundsformann Berge opplyser at han har fått avtale med en sakfører om å ta saker for døve. Men døve trenger først hjelp til å forberede sine saker, så Berge foreslår å opprette en "De døves rettsnevnd" bestående av tre menn, som skal ha taushetsplikt. Det kan være saker om odelsrett, arverett, skifte, lønnevister o.a.

"Forpurret av døvepresten"

Danmark har fått sin 3. døveprest, og landet er inndelt i tre døveprest-distrikter, akkurat slik som Norske Døves Landsforbund har arbeidet for her i Norge, og som ble vedtatt for to år siden av Stortinget. Men dette er blitt forpurret av døveprest Conrad Svendsen, slik at de døve på Vestlandet ikke har fått sin prest, skriver forbundsformann Berge. Nå må forbundet fortsette å arbeide med denne saken.

Idrett og kristendom

Alfred Sandal i Bergen har skrevet om dette emnet, og han får svar fra Axel E. Carlsen i Stavanger, som bemerker at Sandal på siste landsmøte var imot at døveforeningene skulle være kristelige. Nå synes Carlsen at det er merkelig om kristendom skal være viktigere i idrettslagene enn i døveforeningene.

Grov uttalelse om døve!

Forbundsformann Berge har oversatt en artikkel om de døve og tegnspråket i Tyskland, hvor det er nevnt at en bestyrer/døvelærer har sagt: "De døve er bare halve mennesker, til dem får man ikke stilles større krav enn til en klok hund". - Og så blir det debatt, for Berge mener at denne nedvurderingen av døve, skyldes dårlige resultater av talemotoden.

Annonse:

Ekteskap

Døv mann med noe formue, 45 år, egen gård, med 3 kuer, 1 hest og ingen sauer, søker bekjentskap med hørende landsjente over 25 år. Billett mrk. "Gårdbruker" sendes redaktøren. Taushet loves. Spøk frabes.

Klassbilde fra Holmestrand 1949

Kari Sand i Drammen har sendt oss dette koselige bildet av hennes klasse i Holmestrand 1949, da barna gikk i første klasse. Klassens lærer ser ut som en hyggelig mor med en barneflokk.

”Vi hadde Freydis Brekke som vår lærer i hele skoletiden, til vi ble konfirmert i 1947”, forteller Kari.

Freydis Brekke (f. Krokstad) var født i 1893, og var datter av bestyrer M. Krokstad på Gløshaugen døveskole i Trondheim. I 1913, bare 20 år gammel, begynte hun som døvelærer i Trondheim, og deretter som døvelærer i Holmestrand fram til 1963. Hun var gift med Sjur Brekke, som var bestyrer i Holmestrand fra 1947. Han var fra Flåm, men hadde begynt som døvelærer i Trondheim, så de to var blitt kjent der. Freydis var en kjent og aktiv person i døvelæremiljøet og ble utnevnt til æresmedlem i Norsk Audiopedagogisk Forening. Hun døde i 1984, mens mannen døde allerede i 1963.

Elevene er:

Foran fra v.: Tore Wilgård Christiansen, f. 1942 på Tromøya, bor i Færvik, Agder, og Berit Opseth (gift Jarl), f. 1940 i Sør-Odal, bor i Moss.

Bak fra v.: Elin Ingeborg Rønhovde (g. Buanes), f. 1941 i Haus, bor i Fyllingsdalen, Bergen. Sem Bratland, f. 1941 i Varland, Rogaland, bodde i Sandnes, død 2013. Bjarne Tømmerbakke, f. 1937 i Leitet, Sunnfjord, bor på Isdalstø. Ingebjørg Ødegaard-

den, f. 1941 i Gvarv, bor i Lillestrøm. Kari Sand, f. 1941 i Nedre Eiker, bor i Drammen.

Bjarne Tømmerbakke ble konfirmert i 1955 sammen med konfirman- tene på Borre døveskole, Åsgårdstrand.

Dagens norsk-leksjon fra Ragnar Wolls dagbok ca. 1940

Ole har sånn deilig appelsinmar- melade. Den *blir kokt* av hans mor.

å skryte, skryter, skrøt, har skrytt, hadde skrytt, skal skryte.

Faster *skrøt* av Halvard. Hun sa: ”Det var gutten sin, som kunne gå alene den lange veien!” Lille Finn *skryter* ofte av seg selv.

en neve = en hånd.

Guttene har svarte *never*, men pi- kene har rene hender.

kan hende = kanskje.

Kan hende vi får egg til påske. *Kan hende* faster gir meg en sukker- klump, tenkte Halvard.

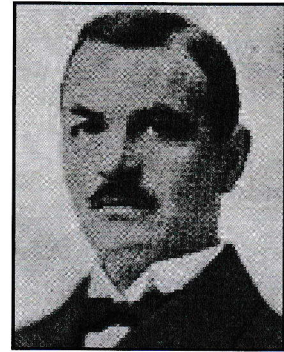
en mengde = mange, mange.

Bjørn har *en mengde* brev i pulten. Her er *en mengde* vinduer på skolen. Nils syntes det måtte være godt å ha *en mengde* tjenere.

å forsøke = å prøve

Kan du sitte rolig i timen? Jeg skal *forsøke*. De store guttene vil *forsøke* å hoppe over 30 meter på ski. Kan du gå til Brustad på 10 minutter? Jeg skal *forsøke*.

Hedersmann

Ansgar Johan Breiteig

ble født i 1886 i Vanylven på Sunn- møre. Han gikk på døveskolen i Trondheim, hvor han ble konfirmert i 1903. Han utdannet seg som skred- der og bosatte seg i Bergen, hvor han tidlig ble aktiv i idrettsklubben og i døveforeningen.

Han drev det ganske langt som idrettsmann, spesielt i kast og tok bl.a. medaljer ved nordiske mester- skap for døve. Han hadde styreverv og var også en tid formann i Døves Idrettsklubb.

Han var representant på en rekke landsmøter og nordiske døvekon- gresser, og han satt i styret i Norske Døves Landsforbund, hvor han også var kasserer. I Bergen Døveforening var han kasserer fra 1919 til 1947.

Breiteig deltok også i det nordiske tegnspråkarbeidet. Han satt i den norske tegnspråkkomiteen fra 1939 til 1963.

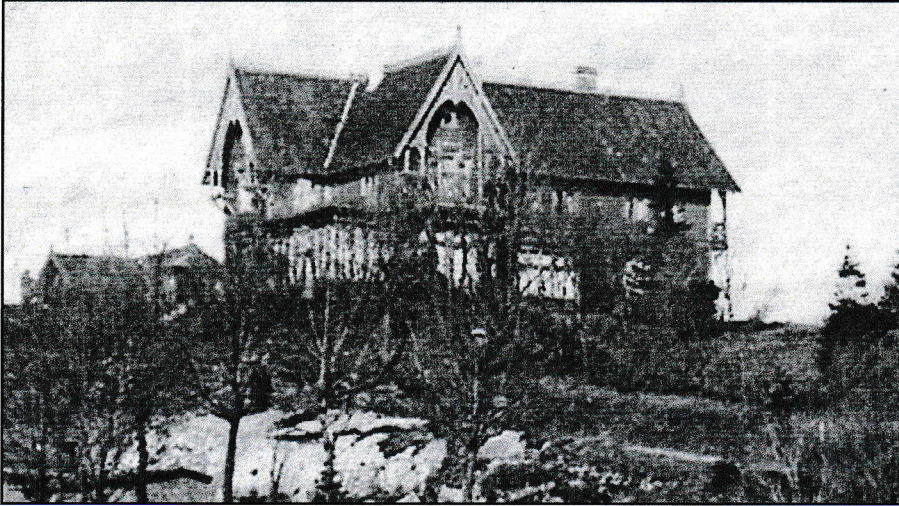
Han ble utnevnt til æresmedlem i Bergen Døveforening, og ved lands- møtet i Skien 1956 ble han tildelt Norske Døves Landsforbunds heder- smedalje i sølv.

Ansgar Breiteig var gift med Karen Rogne, som hadde døve foreldre og en døv bror.

Ekteparet fikk to hørende sønner, som begge ble godt kjent i døvemiljø- et, Albert Breiteig som i mange år var forbundssekretær i døveforbundet og disponent på Døves Trykkeri AS, og Birger Breiteig, som bl.a. var en viktig person i arbeidet med Døves Aldershjem i Bergen. Han var også lærer på yrkesskolen for døve

Ansgar Johan Breiteig døde i 1963.
th.j.s.

Endelig funnet:

Bergens Døvstumme-Institutt sitt hus nr. 2

Da Bergen Døveforening feiret 100 års jubileum i 1980, ble det utgitt to bøker med tittelen: "Med landets døve gjennom hundre år", bind 1 og bind 2. (Forfatter Thorbjørn Sander.)

Første bind begynte med historien om Bergens Døvstumme-Institutt, som ble opprettet 15. oktober 1850 i leide lokaler i en trang gate, Cort Piilsmug 12. Bilde av dette smuget står i boken, og hvor vi såvidt kan se litt av huset. Et nyere og bedre bilde kunne vi ikke ta, for huset brente ned i 1964.

Elevtallet vokste, så dette huset ble for lite, og etter ca. 10 år flyttet skolen over til et større hus "på Nygårds-høyden", et hus som tilhørte presten Dahl.

Forfatteren ville gjerne ha bilde av dette huset med i boken, men det var umulig å finne. Bare stedet ble funnet på kartet. Det lå på den tiden utenfor byens grenser, i dag svært sentralt, på toppen av Nygaten.

I Bergens Tidende for 4. desember 2021 dukket det opp et stort bilde fra det aktuelle tidsrommet, et område som ble kalt Fredrikspris. På bildet er det to store hus, og i billedteksten står det: "Fredrikspris i 1898. Traktørstedet var da nedlagt. Den store bygningen i bakgrunnen er "Døvstum-Instituttet", senere Allégaten 55." I artikkelen var det traktørstedet som var hovedsaken. Det var en kafé/restaurant som var meget populær. Der var Bjørnstjerne Bjørnson en flittig gjest, og Karoline, som han senere giftet seg med, var serveringshjelp der. Bjørnson var i Bergen som

teater-instruktør, men ifølge avisen levde han et ganske fritt liv sammen med lystige bergensere.

Døvstumme-Instituttet står det ingen opplysninger om, bare at det holdt til der "på den tiden". Det riktige er at skolen holdt til i "pastor Dahls hus" fra ca. 1860 til 1875, da skolen igjen flyttet, til Nygaten i byens sentrum. Der holdt skolen til helt til den ble nedlagt i 1890.

Men nå har vi altså funnet det huset hvor skolen holdt til ca. 1860-75.
th.j.s.

Seia, Viking!

Både i 1933 og i 1947 tapte Viking i cupfinalen, men endelig i 1953 gikk Stavangers fotball-helter helt til topps og ble norgesmestere, da de slo Lillestrøm 2-1 på Ullevål. Det førte til glede og omfavnelser blant de 32.000 (!) på tribunen. Og ved hjemkomsten til Stavanger var hele byen i

ekstase. Rundt 20.000 hadde samlet seg på torvet for å ta imot heltene, til tross for de heftige regnbygene!

Han hørte ikke, men...

Også Stavanger Aftenblads tegner, den døve Henry Imsland, møtte opp for å illustrere de jublende folke-massene. Nedenfor ser vi resultatet, som kom i avisen, og med denne kommentaren: "Aftenbladets tegner var döv, men han trengte ikke å høre for å tegne folkets jubel for sine fotball-helter."

(Dette har Lise Marie Nyberg funnet til oss.)

Hører med fingrene

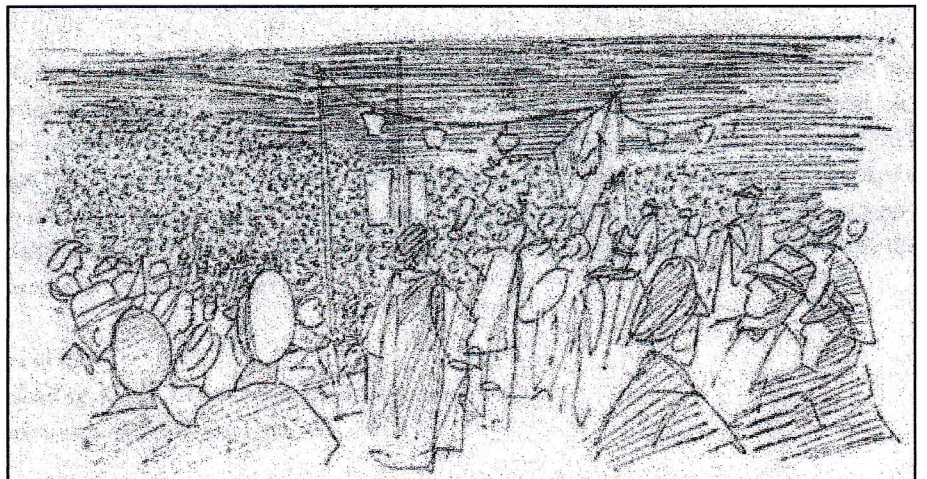
Mohamed Mahout i Egypt er döv. Han mistet hørselen under et bombardement av Alexandria i 1942. Men han hører hva folk sier ved å legge fingrene på strupen til den som taler, og slik forstår han alt.

Denne måten oppdaget han en dag da han var i slagsmål med en kamerat og tok strupetak på ham. Plutselig "hørte" han alle skjellsordene som kom ut gjennom kameratens klemte strupe. Han "hørte" med fingrene!

Etter denne oppdagelsen har Mohamed gjort det til en vane å legge fingrene på halsen til folk som vil si noe til ham.

Senere har han funnet ut at han også kan "høre" ved å legge fingrene på skjermen foran høyttalere, og på kino klarer han å oppfatte tale ved hjelp av en tamburin (liten tromme) som tar opp lydsvingningene fra høyttaleren. (Omtrent som noen døve får lyd-utbytte ved å holde en oppblåst ballong mot brystet.)

(Dette var en "god nyhet" fra 1948.)

DØDSFALL

OLAF GEORG GARBERG

døde 28. november. Han var født i Bergen 31. mai 1939, og han begynte på døveskolen i Trondheim, men flyttet over til Borre døveskole i Åsgårdstrand, hvor han ble konfirmert. Han bodde lenge i Trondheim og var en av de største norske døve idrettsmenn, bl.a. med gull i slegge ved døves OL 1965, 69, 73 og 77. Han giftet seg med en dansk døve dame og flyttet til Herning.

JOHAN SÆBØ

døde 1. desember, vel 100 år gammel! Han var født 17. oktober 1921 på Sæbø i Romsdal, og han begynte som lærer på døveskolen i Trondheim. Så ble han rektor på Alm framhaldsskole for døve/tunghørte, så på Vikhov skole for tunghørte, og så på Skådalen døveskole til 1974, da han ble skoleinspektør i Oslo kommune. Så ble han byråsjef i Kirke- og undervisningsdepartementet og leder for Grunnskolerådet. Ved sin død hadde han vært enkemann i 12 år. Han bodde i Oslo og ble bisatt fra Ris kirke.

DANUTA JANINE MACHA

(f. Wusocha)

døde uventet 10. desember på Signo Konows senter i Bergen. Hun var født 7. mars 1955 i Gdansk, Polen, men kom sammen med sin mann til Norge og ble her, hvor de stiftet familie. Danuta og hennes mann var populære og flittige deltakere på seniortreffene i Bergen. Hennes bortgang kom uventet. Hun bodde i Fyllingsdalen. Hun ble bisatt i Bergen døvekirke.

HARRY JEGERSEN

døde 22. desember. Han var født 17. oktober 1938 i Egge, Nord-Trøndelag, og han begynte på døveskolen i Trondheim, men flyttet over til døveskolen i Åsgårdstrand, hvor han ble konfirmert i 1955. Han var en tid blant våre beste døve sprintere, og deltaker i døves OL. Han bodde i Stjørdal, og han ble begravet fra Skatval kirke.

EINAR SLETMO

døde 28. desember. Han var født 2. mai 1929 og utdannet seg til døvelær-

NORSK DØVEMUSEUM

VISUELLE OPPLEVELSER

ligger i Bispegata 9 b, i det gamle døveskolebygget i Trondheim sentrum. Der dokumenteres døves historie, kultur og språk. Åpningstider er onsdag-torsdag kl. 11-15 og lørdag-søndag kl. 12-16. Fast omvisning i rom X hver lørdag kl. 14. Den populære samlingsplassen Lørdagskafeen i samme etasje som museet er åpen hver lørdag kl. 11-15. Mer informasjon finner du på www.norsk-dovemuseum.no.

rer. Sist var han linjeleder ved Institutt for spesialpedagogikk. Han bodde i Oslo og ble bisatt fra Nye kapell, Vestre gravlund.

ANNE-GRETHER MARCUSSEN

døde 29. januar. Hun var født på Åmot i Modum 3. oktober 1945, og hun gikk på døveskolen i Oslo, hvor hun ble konfirmert i 1961. Hun bodde i Drammen, og hun ble bisatt fra Bragernes kirke.

Dødsfall, vet du om...?

Vi synes det er viktig at våre medlemmer får vite om venner og kjente som går bort: døve/hørselshemmede og hørende som er kjent i døvemiljøet, som f.eks. døvelærere, døveprester og andre. Du kan kanskje hjelpe oss. Hvis du får vite om dødsfall, så kanskje du kan sende melding til redaktøren, gjerne på mobilen, SMS 90 88 97 05.

Hilsen redaktøren.

Rømte til Sverige i 1944

I vårt blad nr. 2/2020 skrev vi at det kanskje ikke var bare Reidar Einemo som rømte til Sverige under krigen. Kåre Høgsve i Leksvik mente at også Eivind Hegstad hadde gjort det samme, men det kunne ikke bekreftes.

Nå har Harald Aas i Steinkjer kommet med en bekreftelse. Han viser til jubileumsheftet som Nord-Trøndelag Døveforening utga til sitt 70 års jubileum i 1992. Der har Eivind Hegstad skrevet minner fra tiden han var aktiv i foreningen. Der forteller han bl.a.:

"På slutten av 1944 rømte jeg og tre venner til Sverige. I mai 1945 kom endelig freden, og jeg kunne vende tilbake til Verdal, og jeg begynte da igjen arbeidet i foreningen."

Eivind Hegstad, som var født i 1920 i Verdal, arbeidet senere en tid i Eskilstuna, Sverige, fra 1947, men flyttet så til Oslo, hvor han bl.a. var

aktiv fotballspiller på Døves Sportsklubbs lag, og også aktiv i døveforeningen der. Han var redaktør for en jubileumsbok. Han døde i 1991.

Men hvorfor rømte han? Og hvorfor rømte Reidar?

De fleste som rømte, eller flyktet, gjorde det fordi de fryktet å bli arrestert pga "illegalt" arbeid. Det gjaldt f.eks. døvepresten Bonnevie-Svendsen og Stueland

Årsmøte/seminar?

Vi håper at styret for Norsk Døvehistorisk Selskap i neste nummer kan informere om planene for det lenge utsatte årsmøtet kombinert med døvehistorisk seminar.

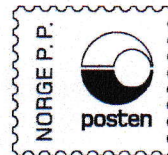
Nytt medlem

Lasse Ramfelt, Undrumsdal

Døve har alltid vært opptatt av å finne nye symboler på "døvhel". Dette var så bra at det ble brukt som forside på programmet for et internasjonalt symposium for kunst og kultur i Paris 1971.

Merkedager våren 2022

24. mars

er det 45 år siden Ringerike Døveforening ble stiftet.

10. april

er det 295 år siden Samuel Heinicke ble født i Weissenfels i Tyskland. Han ble grunnlegger av talemotoden.

15. april

er det 140 år siden Hamar Døvstumme-Institut ble opprettet med Elias Hofgaard som bestyrer.

15. april

er det 80 år siden Bergen offentlige skole for døve, yrkesskolen for døve gutter, ble opprettet i Døves Hus, med Toralf Eng som bestyrer.

17. april

er det 215 år siden den første døveskolen i Norden ble opprettet: Det Kongelige Institut for Døvstumme i København.

2. mai

er det 120 år siden De Døves Spareforening i Kristiania ble opprettet, med C. Rich. Helgesen som formann.

5. mai

er det 45 år siden nybygget for Døves Trykkeri AS ble innviet, Klaus Hanssensvei 22, Bergen. Dit flyttet også Norges Døveforbunds hovedkontor.

8. mai

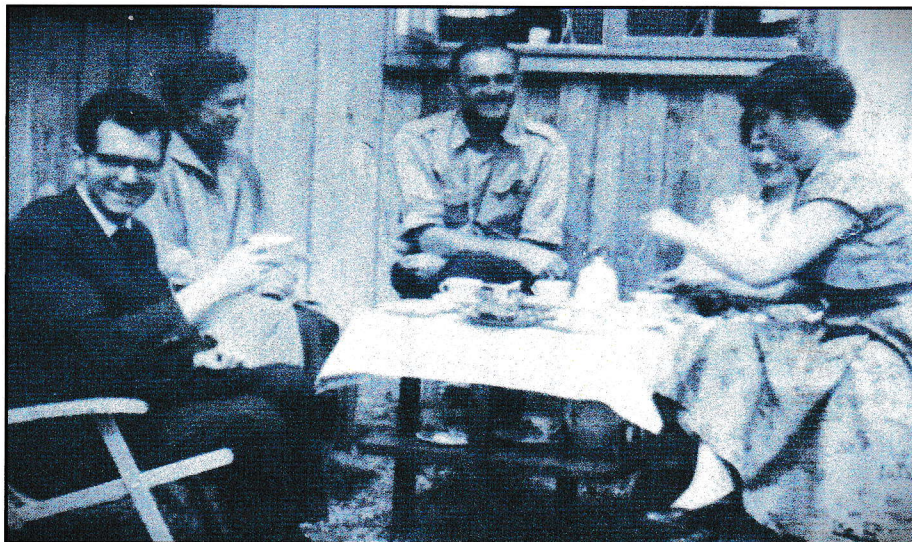
er det 50 år siden "første spadestik" ble tatt på Ål folkehøyskole og kurs-senter for døve.

22. mai

er det 45 år siden Døves Hus i Hagesund, Haraldsgate 35, ble innviet.

Denne våren

er det 45 år siden Vikhov off. skole for tunghørte på Vikhamar ble nedlagt.

Hyggestund på Alm skole 1957/58

Mange av våre lesere har gode minner fra tiden på Alm skole på Jevnaker. Kari Sand tok dette bildet da hun var elev der i 1957/58.

Her ser vi til venstre skolestyreren, Johan Sæbø, og helt til høyre hans kone, Karlotte. Begge var utdannet som audiopedagoger og arbeidet i alle sine aktive år i døveskolene.

Bak Karlotte ser vi Margaret Henden, som også var lærer på Alm, og i midten hennes mann, vaktmester Knut Henden. Kari vet ikke hvem damen til venstre er, "en ukjent gjest".

Dette bildet er spesielt aktuelt akkurat nå, for på side 7 i dette nummeret har vi melding om at Johan Sæbø gikk bort 1. desember etter at han hadde passert 100 år.

"Johan Sæbø var et flott menneske, som var godt likt av alle elevene på skolen", skriver Kari.

Karlotte døde i 2009. Hun var bl.a. kjent som lærebokforfatter.

Både Johan og Karlotte Sæbø ble senere ansatt på Skådalen skole i Oslo, Johan som skolestyrer, Karlotte som undervisningsinspektør.

Basilier om tegnspråk

"Det foreligger uenighet om hva tegnspråk egentlig er. De tunghørte (Norges Hørselvern) hevder at det er et "erstatningspråk" som er med på å

forkrøple sjelelivet. De egentlige døve derimot mener at tegnspråket er et effektivt hjelpemiddel for de døve til å lære å avlese talespråket og til selv å lære å tale...

Tegnspråket har dessuten utviklet seg fra å være et språk med sin egen syntaks og uavhengig av talespråket. I nyere tid er tegnspråksymbolene brukt sammen med talespråket. Det språklige innhold av en munnstilling blir lettere å oppfatte når den døve samtidig ser tegnspråksymbolen."

(Døvepsykiateren Terje Basilier i doktoravhandlingen: "Hørselstap og egentlig døvhet i sosialpsykiatrisk perspektiv", utgitt 1973.)

LEDER I NDHS:

Jim Vold

Paulinesvei 15 B, 3244 Sandefjord
e-post: jimvold@online.no

NYE JOURNAL FOR DØVE

Utgiver:

Norsk Døvehistorisk Selskap.
Redaktør: Thorbjørn Johan Sander,
Sandbrekkeveien 17, 5231 Paradis.

Medlemskap koster kr 200 for året,
kr 500 for kollektivt medlemskap.
Medlemmene får bladet tilsendt
i posten fire ganger i året.
Bankkonto: 0530 21 12977.